

Massa felicitat - Alice Munro

Una de les preguntes que solo formular als meus estudiants és: “Per què els contes són curts?” No és una pregunta banal, ja que té relació amb l’essència del gènere. Molts autors novells fracassen en el conte perquè hi volen encabir massa material. En realitat, els contes són curts perquè expliquen pocs fets: una escena, una conversa, un record... El seu poder, com el de la poesia, és el de l’evocació. Si volem explicar les aventures d’un cavaller errant o els adulteris d’una esposa desvagada necessitem un recorregut més llarg, que és el que dona la novel·la.

Els contes d’Alice Munro (Wingham, 1931) tenen entre vint i trenta pàgines. En aquest espai, l’autora canadenca hi sap construir un petit món i hi sap convocar una petita constel·lació de vides, sempre fràgils, sempre diferents. La seva obra compleix l’objectiu que marca Richard Ford als contes: explicar alguna cosa que no sabem i que, no obstant, és important. Afegim-hi que aquesta cosa important, familiar i no obstant desconeguda, Alice Munro ens l’ofereix de manera el·líptica, amb la delicadesa d’un haiku. En altres paraules, el que ens fascina dels seus contes és que per assolir aquesta intensitat altres autors haurien necessitat una novel·la.

Els protagonistes d’aquests contes solen ser dones que evoquen episodis succeït anys abans, quan no tenien prou capacitat per entendre’ls. En aquests relats, les mares miren d’entendre les decisions dels seus fills, i alhora recorden la seva infantesa ara que els seus pares estan ingressats a l’hospital. És el moment crític: quan els pares ens necessiten i els fills ja no volen saber res de nosaltres. Llavors la temptació és sortir corrent de la pròpia vida, ni que sigui per mirar una estona com passa el temps sense que el temps ens atropelli. En canvi, el que fan les dones d’aquests contes és mitigar la crisi comprant-se roba o prenent cafè amb una amiga. Els malentesos i els errors, al cap del temps, les fan créixer. En el cas de l’autora, no hi ha dubte que els anys l’han feta més sàvia.

Aquesta dialèctica entre la infantesa, la joventut i la maduresa d’una mateixa persona està sostinguda per uns diàlegs impecables i per uns salts en l’espai i en el pensament que mantenen alerta el lector sense produir-li cap sensació de complicació innecessària. I, per damunt de tot, en la cruïlla que ajunta ofici i sensibilitat, Alice Munro sap seleccionar els detalls significatius i oferir-los amb pietat i comprensió, i –encara

millor- sap crear escenes memorables: la noia nua sopant amb un desconegut, les dues nenes al llac a punt de cometre un crim, la dona que s'inventa un assassinat per no ser assassinada, la noia que es muda perquè la gent de l'autobús no endevini que va a visitar el seu marit a la presó.

El que m'admira d'Alice Munro és que, nascuda fa gairebé vuitanta anys en una zona rural d'Ontàrio, ens sap explicar els nostres replecs més ocults, i també –suposo- els dels que ens envolten. Podem afirmar que la seva és una visió femenina, sense que això signifiqui que les dones dels seus relats siguin unes animetes kitsch ni ens recordin les peces de Lladró (al contrari: poden ser egoistes i fins cruels), ni que els seus personatges masculins tinguin la sensibilitat d'una sabata vella (n'hi ha, certament, de molt millorables, igual com n'hi ha que mereixen tot el respecte de l'autora, i també el nostre). Llibres com *Massa felicitat* estan especialment indicats per als homes que afirmen que les dones són incomprendibles. Tenen una ment complexa, sí, però per fortuna hi ha escriptores que ens faciliten la feina d'entendre-les.

Parlaré de dues de les deu peces del recull. Alice Munro no és una autora de metaficció, però de tant en tant algun dels seus personatges escriu. El relat titulat *Ficció* comença com una evocació dels bells temps que ja no tornaran. La professora de música i el fuster vivien feliçment en una casa dels afores fins que ell la va deixar per la dona que l'ajudava amb la fusta, una mare soltera no gaire atractiva. Passen els anys i ara l'antiga professora de música viu amb un altre home, i a casa seva es celebra una festa on arriba una noia que li crida l'atenció. Doncs bé, aquesta noia és la filla de la dona que ajudava amb la fusta al seu primer marit –ara ja separat-, i acaba de publicar un recull de contes. En un hi apareix una professora de música que fascina l'antiga professora de música que està llegint el llibre. Així ella, i també nosaltres, descobrim un altre punt de vista, el de la nena que assisteix a les classes de música: la professora ja l'havia oblidada, així com algunes escenes que van compartir i que en canvi es van gravar amb força en el cervell de la nena. Per la professora, ella era tan sols la filla de l'altra, un personatge secundari en la seva vida, i ara viu la inquietud de descobrir que ella, la professora, va ser un personatge important per a la nena. Emocionada, assisteix a la presentació del llibre, i la jove autora li'n dedica un exemplar sense reconèixer-la. És com si Alice Munro es digués: no em pregunteu si el que escric és autobiogràfic, perquè els fets són tan sols el punt de partida. Quan el text està

escrit, els fets deixen de tenir importància. Val la pena remarcar un parell de detalls d'aquest conte. Primer detall: quan l'antiga professora descobreix que la seva antiga alumna ha escrit relats i no una novel·la, se sent decebuda: "Sembla reduir l'autoritat del llibre, com si l'autor fos algú que espera a les portes de la Literatura més que instal·lat a dins sa i estalvi" (una reflexió irònica si tenim en compte que Alice Munro ha publicat onze reculls de contes i només una novel·la). Segon detall: a les últimes línies del conte, l'antiga professora pensa que aquesta experiència potser li servirà per explicar-la algun dia.

Llegint el conte *Massa felicitat*, el més llarg i el que dóna títol al llibre, no he pogut evitar pensar en *Tres roses grogues*, el conte que Raymond Carver dedica a Anton Txékhov. La humanitat i el respecte que impregnen *Tres roses grogues* el converteix en el millor conte d'aquest autor, molt per damunt de les històries brusques i gèlides que tant enalteixen els professors d'escriptura creativa. En el cas d'Alice Munro, succeeix el contrari: al costat dels seus haikus en prosa, l'homenatge que fa a la matemàtica russa Sofia Kovalevskaia (1850-1891) es revela com un artefacte de manual, una evocació llunyana i carrinclona, lluny de la palpitació dels contes situats al seu Ontàrio natal. Sospito que només el que sorgeix d'un mateix, convenientment digerit i literaturitzat, és susceptible d'esdevenir literatura. La resta és periodisme o contes de fades. Ho explica molt bé la mateixa Munro al començament de l'impecable conte *Joc de nenes*: "Durant molt de temps, el passat es va allunyant de tu fàcilment i sembla que de manera automàtica, adequada. Les escenes viscudes no és que s'esvaneixin, sinó que es tornen irrellevants. I llavors hi ha un canvi de sentit, allò que havia quedat enrere i oblidat sorgeix novament, reclama atenció, fins i tot t'exigeix que facis alguna cosa al respecte, tot i que és evident que ja no hi ha res al món que hi puguis fer".

Alice Munro sona cada any com a candidata al premi Nobel de literatura. I, amb tot, *Massa felicitat* és el primer volum d'aquesta autora que apareix en català. Hem d'agrair-ho a Club Editor, l'editorial fundada el 1959 per Xavier Benguerel i Joan Sales, i refundada el 2005 per Maria Bohigas, i també a Dolores Udina, que ha sabut traduir a una llengua quotidiana i creïble aquests contes quotidians i creïbles.